Deyim, Atasözü, Özdeyiş ve Kalıp İfadeler

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Deyim:** Genellikle mecaz anlamlı, en az iki kelimeden oluşan, kalıplaşmış söz grubudur. Bir durumu kısa ve etkili biçimde anlatır; öğüt vermez: "etekleri zil çalmak" (çok sevinmek), "kulak asmamak" (önemsememek).
- **Atasözü:** Uzun deneyimlere dayanan, öğüt veren ya da bir gerçeği dile getiren, söyleyeni bilinmeyen kalıplaşmış sözlerdir. Genellikle cümle biçimindedir: "Damlaya damlaya göl olur."
- **Özdeyiş (vecize):** Söyleyeni belli olan, bir düşünceyi kısa ve düşündürücü biçimde anlatan sözdür. Atasözünden farkı, sahibinin bilinmesidir.
- **Kalıp ifade:** Belli durumlarda söylenen, kelimeleri ve sırası değişmeyen sözlerdir: "Geçmiş olsun.", "Kolay gelsin.", "Afiyet olsun.", "Eline sağlık.", "Güle güle kullan."
- **Kalıplaşma:** Deyim, atasözü ve kalıp ifadelerde kelimeler değiştirilmez, yerleri değiştirilmez: "göz atmak" yerine "göz fırlatmak" denmez.
- Bu sözler anlatımı güçlendirir, dilin kültürünü ve söz varlığını yansıtır.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Aşağıdaki deyimleri anlamlarıyla eşleştiriniz.
1) etekleri zil çalmak 2) kulak asmamak 3) göz atmak 4) dili dolaşmak
a) Söylenenleri önemsememek
b) Heyecandan düzgün konuşamamak
c) Çok sevinmek
ç) Bir şeye kısaca bakmak

2 Aşağıdakilerden hangisi bir **atasözüdür**?
A) Burnu havada olmak B) Ağaç yaşken eğilir. C) Afiyet olsun. D) Göz boyamak

3 Aşağıdaki durumlarda söylenecek **kalıp ifadeleri** yazınız.
a) Hasta bir arkadaşınızı ziyaret ettiğinizde:
b) Çalışan birinin yanından geçerken:
c) Yemek yiyen birine:

4 Deyim ile atasözü arasındaki **iki farkı** yazınız.

5 "Kardeşim bisiklet alacaklarını duyunca **ağzı kulaklarına vardı**." cümlesinde koyu yazılan deyimin anlamı nedir?

A) Çok şaşırmak B) Çok korkmak C) Çok sevinmek D) Çok üzülmek

6 "Damlaya damlaya göl olur." atasözünün anlamını açıklayınız.

7 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
(…) Atasözlerinin söyleyeni bellidir.
(…) Özdeyişin söyleyeni bellidir.
(…) Deyimlerde kelimeler değiştirilebilir.
(…) "Kolay gelsin" bir kalıp ifadedir.

8 "Kulak vermek" deyimini anlamına uygun bir cümlede kullanınız.

9 Aşağıdakilerden hangisi bir **kalıp ifade değildir**?

A) Hayırlı olsun. B) Eline sağlık. C) Güle güle kullan. D) Sabah erkenden yola çıktık.

10 Aşağıdaki deyimlerdeki **yanlış** kelimeleri bulup düzeltiniz.
a) göz fırlatmak (kısaca bakmak)
b) kulak atmamak (önemsememek)
c) eli kısa (cömert)

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Aşağıdaki durumları uygun atasözleriyle eşleştiriniz.
1) Ali harçlığının bir kısmını her hafta kumbarasına atıyor.
2) Elif ile Deniz ödevi birlikte yapıp kısa sürede bitirdi.
3) Mert kış için odun biriktirirken arkadaşları ona gülüyordu.
a) Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
b) Sakla samanı, gelir zamanı.
c) Damlaya damlaya göl olur.

12 "Hiçbir şeyi dert etmez, **pireyi deve yapmaz**, hep sakin kalırdı." cümlesindeki deyimin anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Küçük bir sorunu çok büyütmek
B) Hayvanları çok sevmek
C) Hızlı karar vermek
D) Başkasına yardım etmek

13 Aşağıdaki cümlelerden birinde **deyim**, birinde **atasözü**, birinde **kalıp ifade** vardır. Bunları bulup türlerini yazınız.
a) Taşındığımız yeni evi görünce komşumuz "Hayırlı olsun." dedi.
b) Annem, "Ayağını yorganına göre uzat." diyerek harcamalarımıza dikkat etmemizi istedi.
c) Kardeşim yarışmayı kazanınca etekleri zil çaldı.

14 "Söyleyeni belli olan ve düşündürücü bir sözdür." açıklaması aşağıdakilerden hangisine aittir?

A) Deyim B) Atasözü C) Kalıp ifade D) Özdeyiş

15 "Emek olmadan yemek olmaz." atasözünü destekleyen 2-3 cümlelik kısa bir olay yazınız.

16 Aşağıdaki deyimlerden hangisi "**çok utanmak**" anlamındadır?

A) Yerin dibine girmek
B) Gözden düşmek
C) İçi içine sığmamak
D) Kulak kabartmak

17 Kalıp ifadelerin toplumsal ilişkilerdeki önemini bir örnekle açıklayınız.

18 Aşağıdaki cümlede boş bırakılan yere hangi deyim getirilmelidir?
"Sınav sonuçları açıklanacağı için sabahtan beri .....; yerinde duramıyordu."

A) eli açıktı B) içi içine sığmıyordu C) gözden düşmüştü D) kulak asmıyordu

19 "Bugünün işini yarına bırakma." atasözünün anlamını açıklayıp bu atasözünü kullanabileceğiniz bir durumu yazınız.

20 Tabloda verilen sözlerin türünü (deyim / atasözü / kalıp ifade) yazınız.

Söz	Türü
Göze girmek	
Eline sağlık.	
Komşu komşunun külüne muhtaçtır.	
Burnundan kıl aldırmamak	

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 "Sınıf başkanlığı seçiminde Kerem herkese söz vermişti ama seçildikten sonra hiçbirini yapmadı. Arkadaşları artık onun sözlerine güvenmiyordu."
Bu durumu en iyi anlatan deyim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Gözden düşmek
B) Ağzı kulaklarına varmak
C) Etekleri zil çalmak
D) Dili dolaşmak

22 Aşağıdaki paragrafta geçen **deyimleri** bulup anlamlarını yazınız.
"Tiyatro gösterisinden önce Selin'in eli ayağı birbirine dolaştı. Sahneye çıkınca bir an dili tutuldu. Gösteri bitince seyirciler onu el üstünde tuttu."

23 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim **anlamına uygun olmayan** bir biçimde kullanılmıştır?

A) Ödevini yapmadığı için öğretmenin yüzüne bakamadı.
B) Yıllardır görmediği arkadaşını görünce gözleri doldu.
C) Arkadaşının başarısına çok sevindiği için ona diş biledi.
D) Kitabı o kadar sevdi ki bir solukta okudu.

24 Bir öğrenci "Ağaç yaşken eğilir." sözünü "Ağaç gençken eğilir." biçiminde yazmıştır. Öğrencinin yaptığı yanlış nedir? Açıklayınız.

25 Aşağıdaki durumların hangisinde "**Geçmiş olsun.**" kalıp ifadesini kullanmak **uygun değildir**?

A) Kolunu kıran bir arkadaşa
B) Ameliyattan çıkan bir akrabaya
C) Doğum günü kutlanan bir arkadaşa
D) Evine su baskını olan bir komşuya

26 Aşağıda, hangi düşünüre ait olduğu bilinen bir söz verilmiştir:
"Okumak, zihnin sessiz yolculuğudur."
Bu söz neden bir **atasözü** değil **özdeyiştir**? Sözün anlamını da açıklayınız.

27 Aşağıdaki atasözlerinden hangisi **birlik ve dayanışmanın** önemini anlatır?

A) Sakla samanı, gelir zamanı.
B) Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
C) Ağaç yaşken eğilir.
D) Ayağını yorganına göre uzat.

28 "Zamanı verimli kullanmanın önemi" konusunu işleyen bir **deyim** ve bir **atasözü** yazınız. Bunları kullanarak iki cümlelik bir öğüt metni oluşturunuz.

29 Aşağıdaki diyaloğu uygun **kalıp ifadelerle** tamamlayınız.
Ayşe (yeni ayakkabısını gösterir): Bak, yeni ayakkabı aldım.
Sen: .....
Ayşe: Teşekkür ederim. Annem bu yemeği hazırladı, buyur.
Sen (yemeği bitirince annesine): .....

30 "Eli açık" deyimi ile "eli sıkı" deyimi arasında nasıl bir anlam ilişkisi vardır? Her birini bir cümlede kullanınız.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**